

OPT drar igång med ökad styrka i Region Skåne

– Pilotstudien gav viktiga svar

Niotusen 50-åriga män i Region Skåne ska ha fått informationsutskick om OPT, Organiserad Prostatacancer-testning, innan årsskiftet.

Men ganska få 50-åringar har hittills utnyttjat erbjudande om att ta PSA-testerna.

– Fram till sommaren har vi gjort drygt fyrtusen utskick och antalet som tagit testet ligger så här långt på 36 procent, säger överläkare Thomas Jiborn, som också är medicinskt ansvarig chef för Prostatacancercentrum Skåne, PCC.

Tidigare har det gjorts en pilotstudie, som sammanställdes i fjor. Då fick närtusen män informationsutskicket om PSA-testning.

Av dessa fanns trehundra sextiosju 50-åringar, trehundra tjugosju 56-åringar och trehundra fem 62-åringar.

Även i pilotstudien var det färre 50-åringar, jämfört med andra åldersgrupper, som antog erbjudandet. 38 procent tog det erbjudna testet jämfört med 44 procent av 56-åringarna och 45 procent av 62-åringarna. Totalt, i alla åldersgrupper tog 42 procent sitt PSA-test.

– Bland 50-åringarna får man nog räkna med att intresset är mindre, säger Thomas Jiborn. Den åldersgruppen är inte så intresserad av hälsokontroller och har kanske inte haft någon större kontakt med prostatacancer. Ju äldre man är desto större är möjligheten att man har någon bekant som drabbats och därmed blivit mer medveten.

Är du besviken över det låga antalet?

– Vår ambition är att informera om möjligheten, säger Thomas Jiborn. Vi hade kanske räknat med 50 procents

Överläkare Thomas Jiborn, som också är medicinskt ansvarig chef för Prostatacancercentrum Skåne, PCC, är mycket nöjd med pilotstudien av OPT. Foto: Else-Marie Lundin

svarsfrekvens i pilotstudien men här tror vi att Covid 19 har spelat in. Trots allt har man uppmanat folk att inte uppsöka sjukvården när man inte är sjuk. Man har ju också varit tvungen att boka tid och det har ofta varit svårt under pandemin. De 50-åringar som inte tagit erbjudandet får ett nytt, vid 52-års ålder.

Eftersom pilotstudien har haft så få deltagare kan man inte heller dra några slutsatser om utfallet hos männen.

50-åringarna utgjorde den minsta andelen män och i den gruppen fanns det bara en procent med förhöjt PSA värde och ingen som diagnostiserades med prostatacancer.

– Man kan inte förvänta sig mer i en så liten grupp där enbart drygt en tredjedel tar sitt PSA-prov säger Thomas Jiborn. Då blir resultatet mera slumpartat. Men det var ju inte heller detta vi ville undersöka.

Bland 56-åringarna hade sju procent förhöjt PSA-värde och av dessa hade 10 procent prostatacancer. I den äldre åldersgruppen, 62 år, hade 18 procent förhöjt PSA-värde och 33 procent av dem hade prostatacancer.

Thomas Jiborn är mycket nöjd med pilotstudien.

– Den har visat att systemet fungerar på rätt sätt samtidigt som den tydliggjort svagheter, säger han. Nu har vi verktyg för ett fortlöpande för-

bättringsarbete och kan finslipa utredningsprocessen. Man måste läcktesta innan man sjösätter.

Den största planerade förändringen är att remisser till magnetkameraundersökning, MR, vid förhöjt värde, kommer att utfärdas av PCC Skåne. Det innebär minskad belastning på urologmottagningarna eftersom de endast får remisser då det finns indikation för att utföra prostatabiopsi.

Eftersom en stor del av männen med lätt till måttlig PSA-förhöjning har normalt MR så är det ytterligare en stor vinst genom att många män slipper att bli patienter i onödan.

– Mera effektivt resursanvändande, säger Thomas Jiborn.

Det politiska beslutet att införa OPT bygger på tre saker.

Jämlikhet, tillgänglighet och kvalitet.

Öka intresset för testning

För att uppnå jämlikheten vill man också öka intresset för att testa sig.

– Därför undersöker vi också hur man bäst når ut, säger Thomas Jiborn. Framförallt till de män som nu väljer att avstå. För att kunna rikta insatserna behövs en socioekonomisk analys.

Efter pilotstudien har man också justerat kommunikationen, både till männen och internt inom vården.

– Vi har ändrat i skrivningar som har kunnat missförstås, säger Thomas Jiborn. Informationsutskicket sker också i brevform, inte digitalt, eftersom man inte kan räkna med att alla använder dator.

På 1177 finns informationen över-satt på flera språk, vilket framgår av infobrevet.

Piloten var uppbyggd för att testa hela logistiken, kallelsesystemet med dess automatiserade delar, utskicksbrev och svarsbrev.

– Vi ville undersöka labbintegratio-nen, dvs. att labbsvaren och alla prover är rätt kodade och identifierade, säger

Thomas Jiborn. Vi har fått jobba rätt mycket med att bygga upp säkerhets-system och kontrollsystem så att vi inte missar något.

Det är mycket teknik när det gäller att få ett prov analyserat och levererat som svar till ett kallelsesystem som sedan ska skicka ut besked helt auto-matiskt till en viss man. Och eftersom kallelsesystemet har använts till andra ändamål och anpassats efter våra behov var det viktigt att undersöka hur det fungerade.

Region Skåne arbetar tätt ihop med Region Västra Götaland och tanken är att systemet ska bli nationellt eftersom flera regioner är på väg in i OPT.

– Det är inte osannolikt att vi snart får nationell screening, säger Thomas Jiborn. Här har vi en plattform för hur det kan fungera.

Kommunikationen till sjukvårdsen-heterna, röntgen, primärvården och urologen har också kunnat förbättras genom pilotstudien och man har skapat ett djupare samarbete.

– PM och styrdokument har reviderats så att det blir tydligt och alla förstår, säger Thomas Jiborn.

I år, 2021, har utskicken fortsatt med högre fart.

– Nu skickar vi ut information om OPT till alla Skånes 50-åringar, dvs. niotusen män, säger Thomas Jiborn. Vi började i januari och går ut succes-sivt efter födelsemånad. Vid årsskiftet ska vi göra en utvärdering och får ett mera rättvisande utfall på hur det ligger till med PSA-värden och frekvens av prostatacancer.

Det enda vi kan se hittills, efter hälften av utskicken, är att deltagandet ligger på samma nivå som i pilotstudien, dvs. strax under 40 procent, och det-samma gäller för Västra Götaland.

Breddinförande om några år

Ett breddinförande ska ske inom en fem- till sju-års period. Nästa åldersgrupp är 56-åringar och de är

lika många som 50-åringarna, dvs. niotusen män.

– Vi hoppas komma igång med dem nästa år och jobbar med att säkra upp resurser, säger Thomas Jiborn. Det finns medel avsatta av hälso- och sjuk-vårdsnämnden och det är viktigt att vi har urologresurser och MR, magnetka-meraresurser. Det måste också finnas kompetens och utrymme inom sjukvår-den, vilket är ett långsiktigt arbete. I utökad OTP måste vi anpassa oss till ett tempo som är rimligt.

Tillgång till MR, magnetkamera, är ett stort problem i regionen och brukar be-traktas som en flaskhals. Men Thomas Jiborn menar att den gruppen män i organiserad prostatacancer-testning som behöver MR-undersökning ännu är så liten att den endast påverkar mag-netkameran i begränsad omfattning.

Organiserad testning gör man för att hitta cancersjukdomar tidigt. Om man börjar med 50-åringar, så hittar man inte mycket, men det är när man sedan följer männen genom åren, tills de är 74 år, som man kommer att hitta eventuell prostatacancer tidigt. Hade man börjat testa vid 65-års ålder och hittat prostatacancer då, kan det re-dan vara för sent. Hela OPT-systemet bygger på att man följer män under längre tid, enligt förutbestämda algo-ritmer beträffande PSA-värden för att hitta dem som har cancer i tid.

Hur männen själva upplevde pilotstu-dien studerar man i ett forskningspro-jekt på Sahlgrenska Universitetssjuk-huset. Där ställer man frågor kring männens upplevelser, deras yrke, ut-bildning etc. De män som ingår i stu-dien kommer både från Region Skåne och från Västra Götaland.

ELSE-MARIE LUNDIN
Journalist